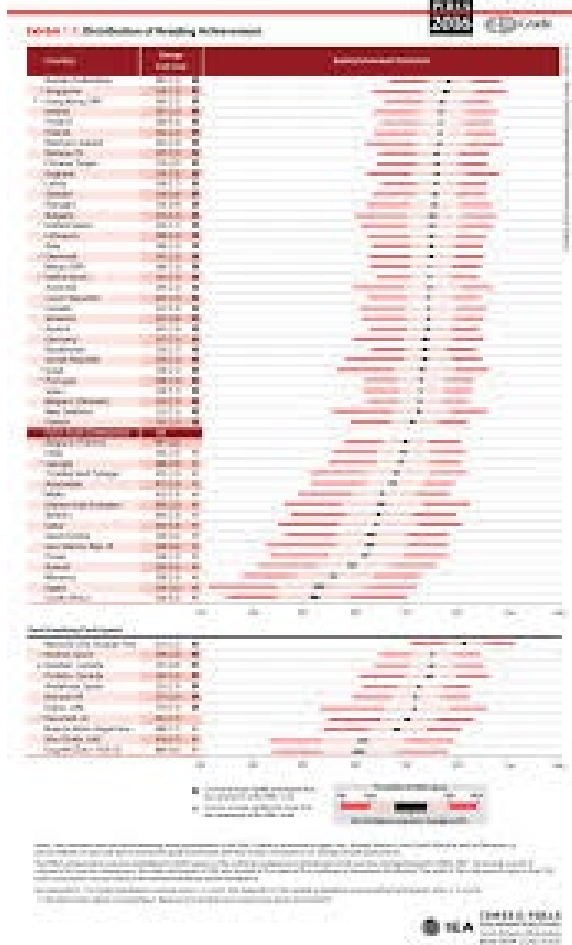




SLEUTELS VOOR EFFECTIEF BEGRIJPEND LEZEN

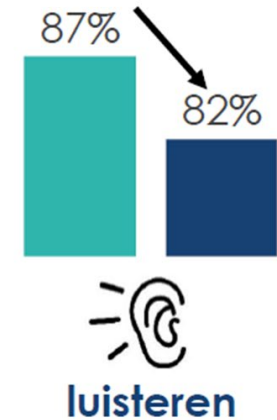
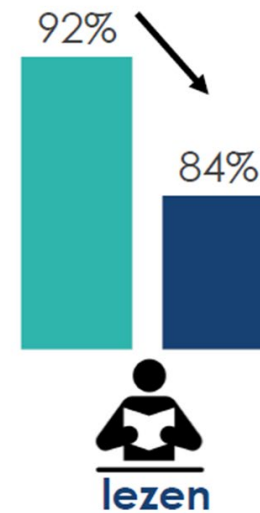
AANLEIDING EN ALARMBEL

– PIRLS 2016 en Peilingen Nederlands 2018



■ 2013
■ 2018

Behalen eindtermen



– Terechte algemene bezorgdheid

“Nog nooit kregen mensen zoveel informatie over zich heen. Veel van die informatie – vooral die op het internet – is echter ongecensureerd en ongecontroleerd. Vaak gaat het niet om objectieve feiten, maar om subjectieve, ongenuanceerde meningen. Dat betekent dat we allemaal vaardige informatieverwerkers moeten worden die een actieve rol opnemen in het vinden, selecteren, organiseren, evalueren en doelgericht gebruiken van informatie. Informatie hebben is niet het punt: het gaat erom wat je ermee doet.”

(Van den Branden, 2015)



CENTRALE ONDERZOEKSVRAGEN

1. Welke inzichten biedt onderzoek in de manier waarop kinderen leren begrijpend lezen? Met welke specifieke elementen moet rekening gehouden worden bij het begrijpend-leesproces?
2. Wat zijn de kenmerken van effectieve didactische aanpakken op klas- en schoolniveau, in het licht van de bovenstaande onderzoeksresultaten en in het licht van recente maatschappelijke ontwikkelingen (bv. digitalisering)? Hoe ziet een krachtige leesdidactiek voor de 21ste eeuw er uit?
3. In welke mate geeft het onderzoek aan dat er verschillende profielen van leerlingen op het vlak van (leren) begrijpend lezen onderscheiden moeten worden? In welke mate moet een vernieuwende of meer gedifferentieerde didactiek voor die verschillende leerlingen ontwikkeld en geïmplementeerd worden?

FASEN IN DE ONDERZOEKSAANPAK

Fase 1:
Systematische reviewstudie

Fase 2:
Praktijkgerichte reviewstudie

Stap 1.
Zoeken en selecteren
van relevante
onderzoeksliteratuur

Stap 2.
Coderen

Stap 3.
Samenvatten en
aanvullende
verdiepende
literatuurzoektocht

Stap 4. Review van
didactische
praktijkliteratuur

Stap 5.
Veldbevraging

FASE 1 – SYSTEMATISCHE REVIEWSTUDIE

Zoekcriteria:

1. Kleuter- en lager onderwijs, alfabetische taal, gewone klaspraktijk
2. Afhankelijke variabelen betreffen leesprestaties
3. Peer review of proefschrift
4. Kwaliteitsvolle, transparante methodologie
5. 2008-2018
6. Engels of Nederlands

ISI web of knowledge, ERIC, LLBA, Proquest

17690 artikels

7. Enkel meta-analyses en reviewstudies
8. Inhoudelijke screening

121 artikels

9. Studies tussen 1998-2018

40 artikels, 580 studies

FASE 2 – PRAKTIJKGERICHTE REVIEWSTUDIE

- Doelstellingen
 - Valideren van bevindingen uit fase 1 en 2
 - In kaart brengen van randvoorwaarden
 - In kaart brengen van vormen van ondersteuning
- Data
 - OVSG: 26/03
 - Katholiek Onderwijs Vlaanderen: 24/04
 - Go!: 29/04
 - Totaal: 47 leerkrachten, directieleden en zorgcoördinatoren

CENTRALE ONDERZOEKSVRAGEN

1. Welke inzichten biedt onderzoek in de manier waarop kinderen leren begrijpend lezen? Met welke specifieke elementen moet rekening gehouden worden bij het begrijpend-leesproces?
2. Wat zijn de kenmerken van effectieve didactische aanpakken op klas- en schoolniveau, in het licht van de bovenstaande onderzoeksresultaten en in het licht van recente maatschappelijke ontwikkelingen (bv. digitalisering)? Hoe ziet een krachtige leesdidactiek voor de 21ste eeuw er uit?
3. In welke mate geeft het onderzoek aan dat er verschillende profielen van leerlingen op het vlak van (leren) begrijpend lezen onderscheiden moeten worden? In welke mate moet een vernieuwende of meer gedifferentieerde didactiek voor die verschillende leerlingen ontwikkeld en geïmplementeerd worden?

BEGRIJPEND LEZEN: EEN COMPLEX PROCES

*“Bezorgd haastte Sophia zich naar haar auto,
ze vreesde dat de bank al gesloten zou zijn.”*

- Woorden decoderen (auditieve analyse, grafeem-foneemkoppeling)
- Minder vertrouwde woorden (bv. Sophia) herkennen
- Meer complexe woordvormen analyseren (bv. bezorgd)
- Betekenis toekennen aan de woorden (bv. bank)
- Linguïstische kennis (bv. ‘haastte’ is v.t. van haasten, ‘ze’ verwijst naar Sophia)
- Verbanden leggen
- (Voor)kennis van de wereld: tijdens het lezen stellen we mogelijke scenario’s op:
Waarom was Sophia bezorgd? Waarom moest ze zich haasten?
- Werkgeheugen

BEGRIJPEND LEZEN: EEN COMPLEX PROCES

Bij het lezen van teksten:

- ~talige vaardigheden
- ~(voor)kennis van de wereld
- ~zinsbouw
- ~woordenschat
- ~wat doe je met de tekst
- ~context waarin gelezen wordt

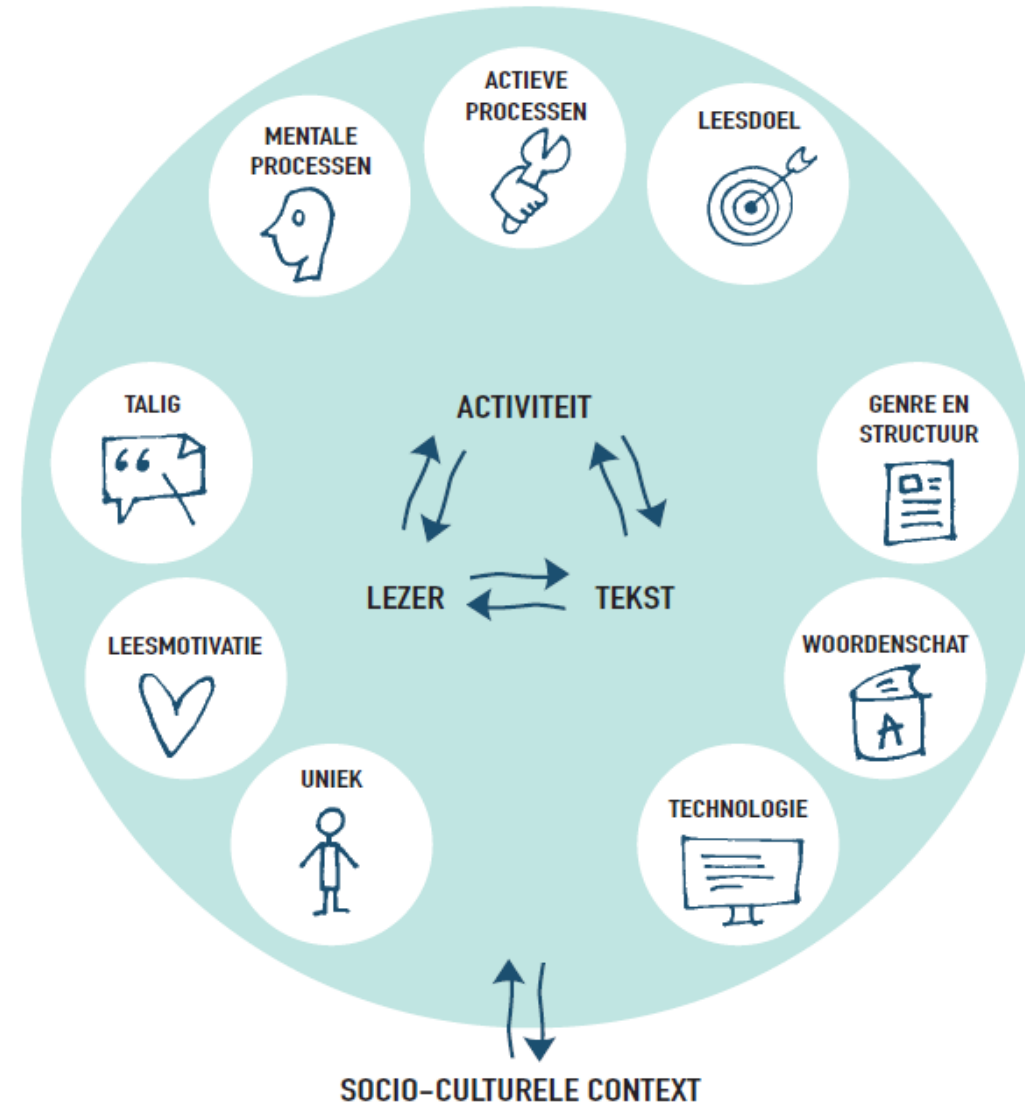
LEZER

TEKST

ACTIVITEIT

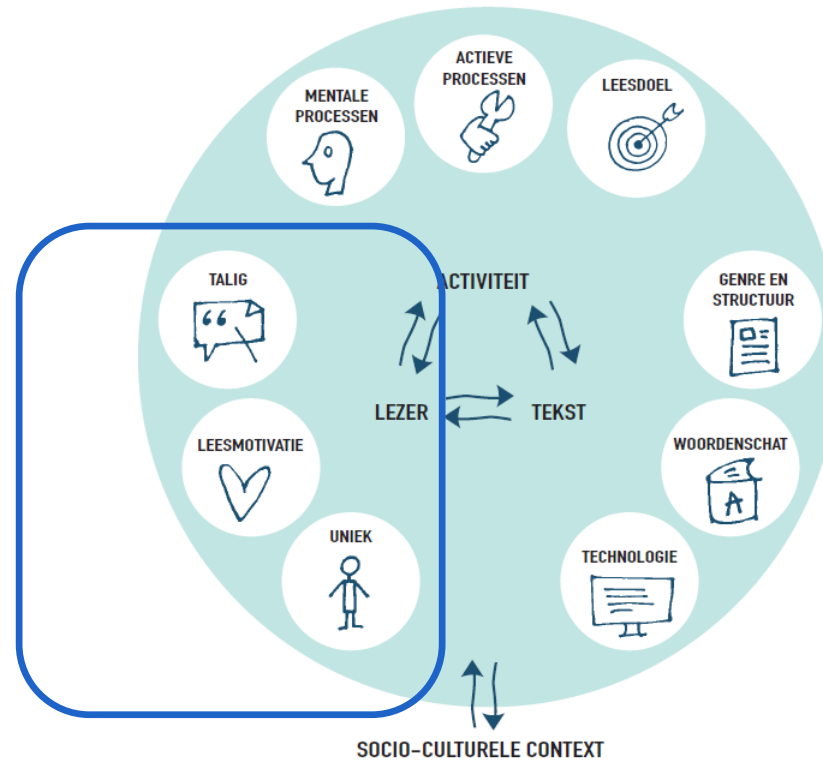
SOCIO-CULTURELE
CONTEXT

BEGRIJPEND LEZEN: EEN COMPLEX PROCES



DE LEZER

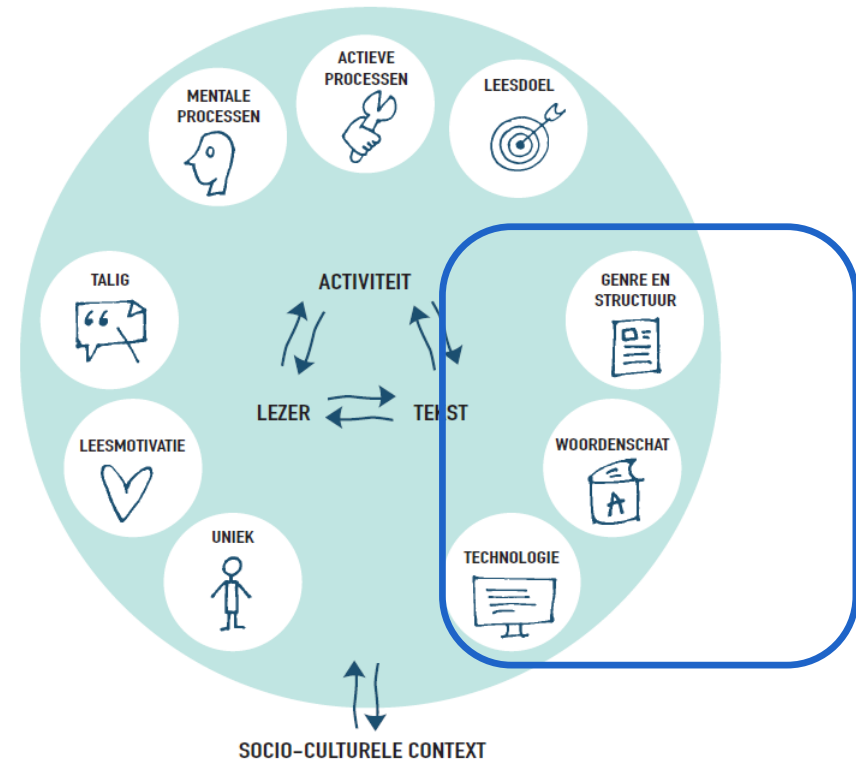
- Talige vaardigheden
- Uniek individu: bv. anderstalige leerling, sterke lezer, zwakkere lezer etc.
- Leesmotivatie



Figuur 1: De complexiteit van het begrip- en leesproces binnen een omvattend model
(gebaseerd op: RAND, Reading Study Group, 2002) *

DE TEKST

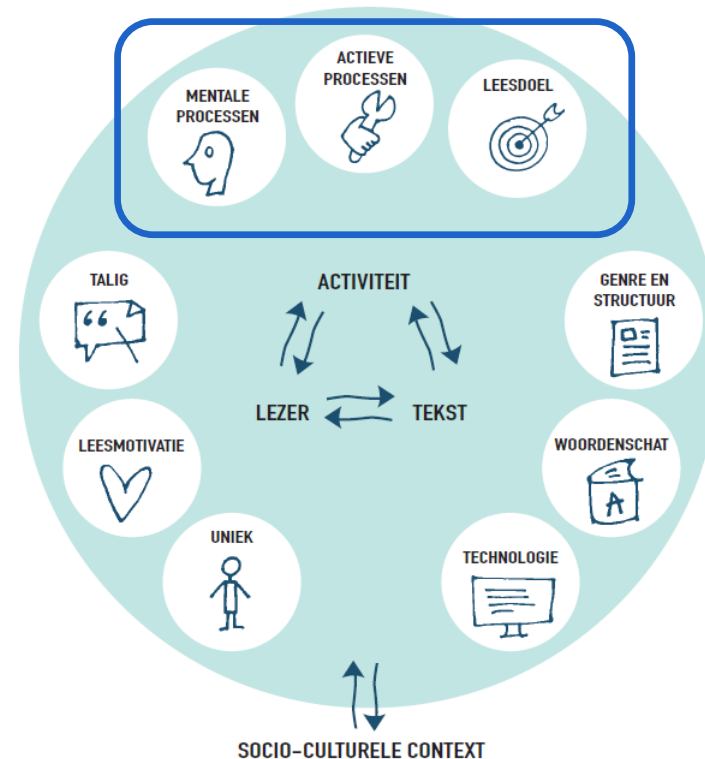
- Complexiteit van de tekst: zinsbouw, woordenschat, lengte, ...
- Genre en tekststructuur
- Presentatiewijze: digitaal of papier?



Figuur 1: De complexiteit van het begrijpend-leesproces binnen een omvattend model
(gebaseerd op: RAND, Reading Study Group, 2002) *

DE ACTIVITEIT

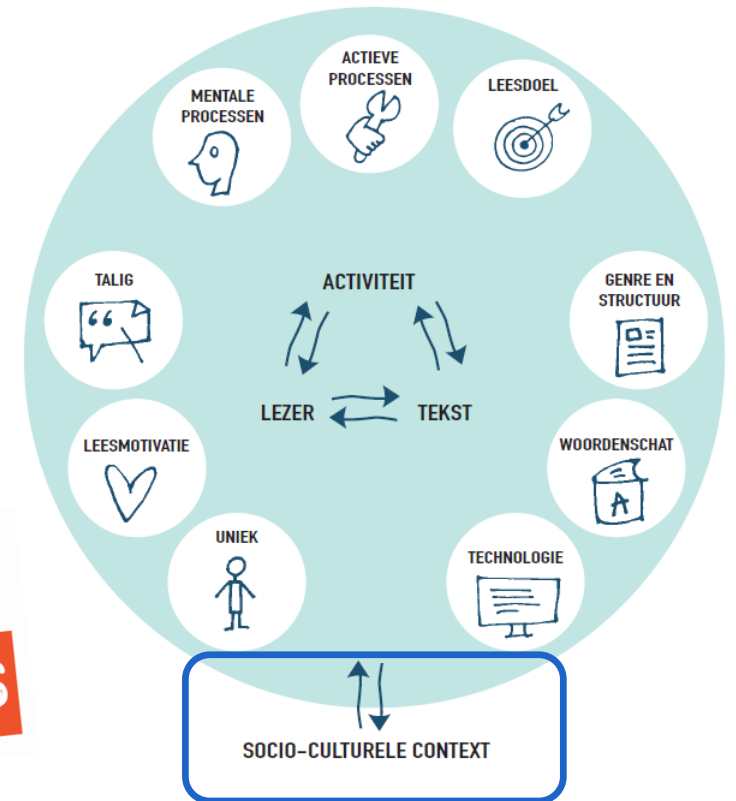
- Mentale processen
- Actieve processen: lezer probeert actief met teksten in interactie te gaan en er betekenis aan toe te kennen: herhaling, veelvuldig actief aan de slag gaan met een tekst en begeleide interactie
~professionele ondersteuning
- Leesdoel



DE SOCIO-CULTURELE CONTEXT

- Individueel of in groep?
- Onder begeleiding van een leraar, een zorgleraar, een andere leerling?
- Tijdens de les? In het kader van een sportactiviteit?
- In de bibliotheek? Op schoot bij papa of mama?
- Wat is het leesdoel?
- Belang van de thuiscontext (cf. specifieke reviews)

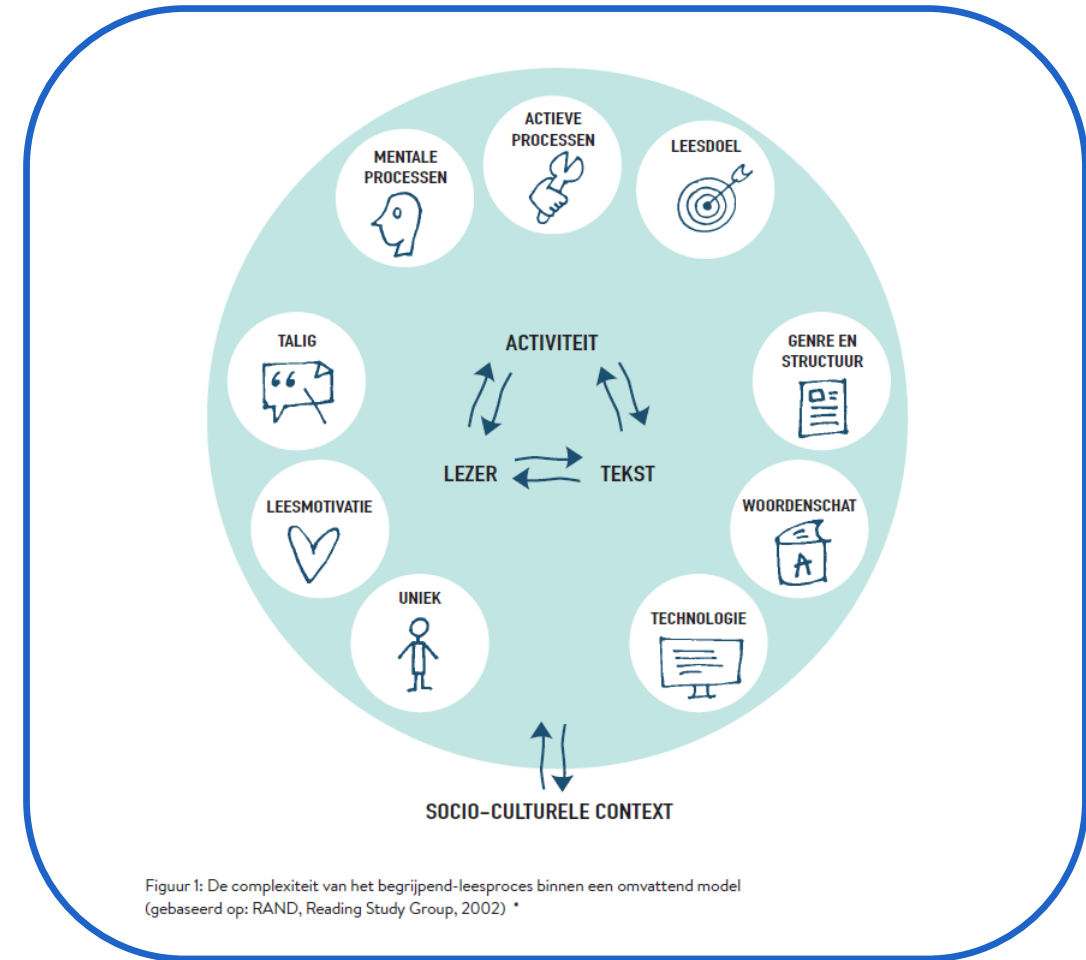
CONTEXT
MATTERS



Figuur 1: De complexiteit van het begrijpend-leesproces binnen een omvattend model (gebaseerd op: RAND, Reading Study Group, 2002) *

BEGRIJPEND LEZEN STIMULEREN

- Inspelen op:
 - lezer
 - tekst
 - activiteit
 - socio-culturele context



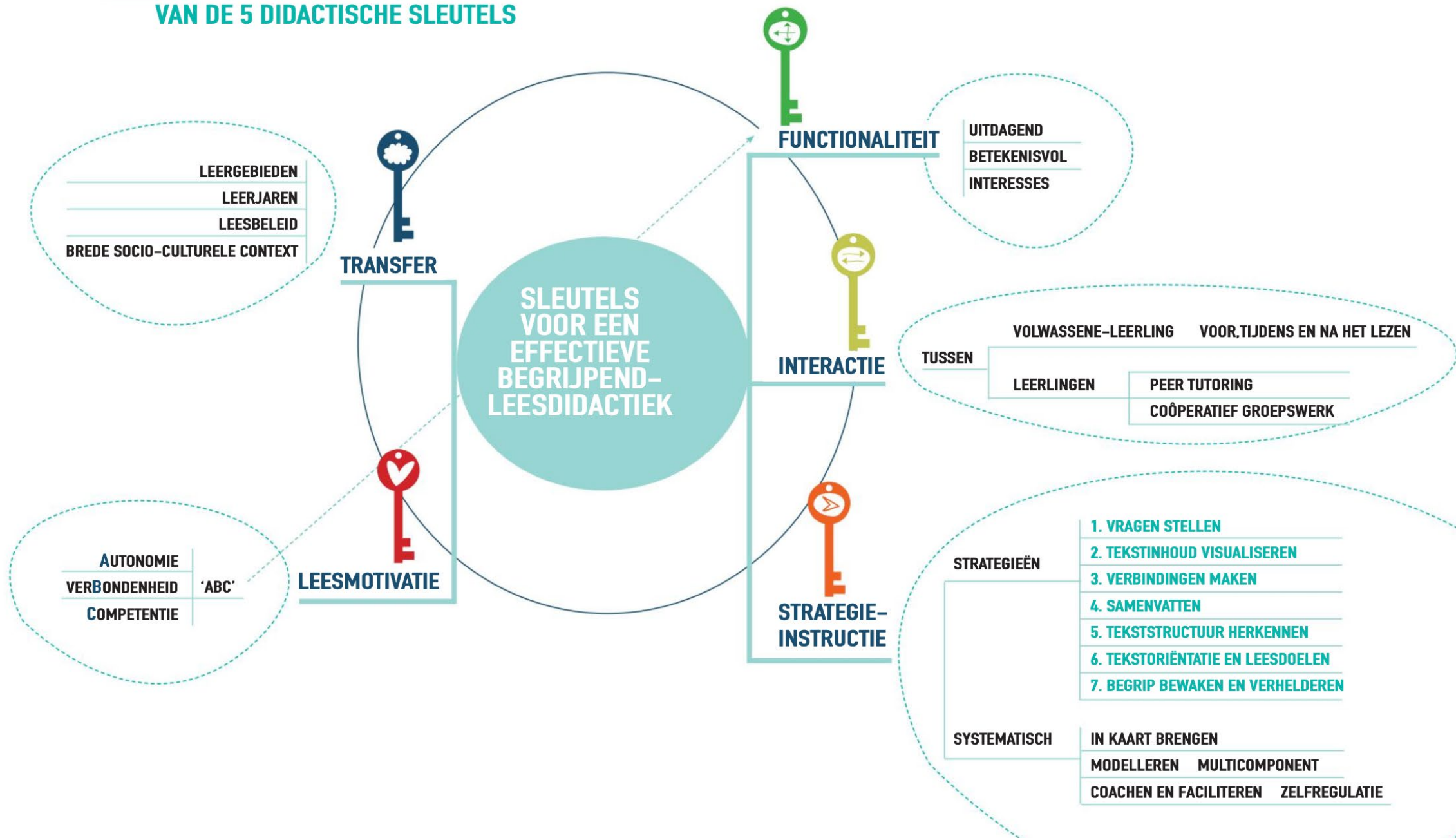
CENTRALE ONDERZOEKSVRAGEN

1. Welke inzichten biedt onderzoek in de manier waarop kinderen leren begrijpend lezen? Met welke specifieke elementen moet rekening gehouden worden bij het begrijpend-leesproces?
2. Wat zijn de kenmerken van effectieve didactische aanpakken op klas- en schoolniveau, in het licht van de bovenstaande onderzoeksresultaten en in het licht van recente maatschappelijke ontwikkelingen (bv. digitalisering)? Hoe ziet een krachtige leesdidactiek voor de 21ste eeuw er uit?
3. In welke mate geeft het onderzoek aan dat er verschillende profielen van leerlingen op het vlak van (leren) begrijpend lezen onderscheiden moeten worden? In welke mate moet een vernieuwende of meer gedifferentieerde didactiek voor die verschillende leerlingen ontwikkeld en geïmplementeerd worden?

SLEUTELS VOOR EEN EFFECTIEVE DIDACTIEK



VISUELE VOORSTELLING VAN DE 5 DIDACTISCHE SLEUTELS



 **INTERACTIE**

 **STRATEGIE-
INSTRUCTIE**

VOLWASSENE-LEERLING

VOOR, TIJDENS EN NA HET LEZEN

TUSSEN

LEERLINGEN

PEER TUTORING

COÖPERATIEF GROEPSWERK

STRATEGIEËN

1. VRAGEN STELLEN

2. TEKSTINHOUD VISUALISEREN

3. VERBINDINGEN MAKEN

4. SAMENVATTEN

5. TEKSTSTRUCTUUR HERKENNEN

6. TEKSTORIËNTATIE EN LEESDOELEN

7. BEGRIP BEWAKEN EN VERHELDEREN

SYSTEMATISCH

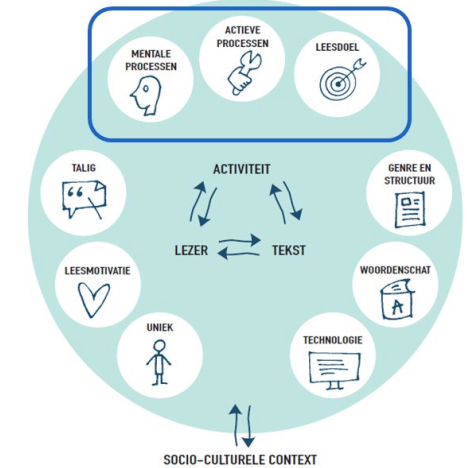
IN KAART BRENGEN

MODELLEREN MULTICOMPONENT

COACHEN EN FACILITEREN ZELFREGULATIE

EFFECTIEVE LEESSTRATEGIE-INSTRUCTIE

- Leerlingen “ontdekken” NIET allemaal zelf het belang van mentale én actieve processen en leesstrategieën
→ leesstrategie-instructie = *procesgerichte didactiek*



Figuur 1: De complexiteit van het begripings-leesproces binnen een omvattend model (gebaseerd op: RAND, Reading Study Group, 2002) *

- Versus louter *productgerichte didactiek*



EFFECTIEVE LEESSTRATEGIE-INSTRUCTIE

- Stimuleren leesstrategieën vrij frequent gerapporteerd (cf. peilingen)
- Verschillen in de mate waarin strategieën wel/niet worden gestimuleerd



EFFECTIEVE LEESSTRATEGIE-INSTRUCTIE

Stimuleren leesstrategieën vrij frequent gerapporteerd MAAR zegt niet noodzakelijk iets over:

- Hoe die instructie zich daadwerkelijk voltrekt
- Kwaliteit ervan
- Aandacht voor integratie van strategieën
- Transfer van de strategieën naar andere contexten en vakken
- Het functioneel inzetten ervan
- Scaffolding en differentiatie

0% 10% 20%



EFFECTIEVE LEESSTRATEGIE-INSTRUCTIE

Wat we weten op basis van leesstrategie-onderzoek:

- Kennis van strategieën
 - Welke? (declaratieve kennis)
 - Hoe? (procedurele kennis)
 - Wanneer? (conditionele kennis)
- Via modeling en scaffolding naar zelfregulatie
- Flexibel leren gebruiken en automatiseren
- Toepassen in gevarieerde en functionele contexten

The diagram features a large teal circle on the right containing the title. To its left, a teal line descends from the top, passes through a red heart icon, and then turns right to form a horizontal bar. Above this bar, the word 'TRANSFER' is written in blue. To the left of 'TRANSFER' is a blue key icon with a white flower-like head. Further left, a dashed teal oval contains a table with four rows. The first row is highlighted with a blue border. The table lists factors that influence the transfer of knowledge. The entire diagram is set against a white background with faint teal dashed lines.

LEERGEBIEDEN
LEERJAREN
LEESBELEID
BREDE SOCIO-CULTURELE CONTEXT

TRANSFER

**SLEUTELS
VOOR EEN
EFFECTIEVE
BEGRIJPEND-
LEESDIDACTIEK**



FUNCTIONALITEIT

UITDAGEND

BETEKENISVOL

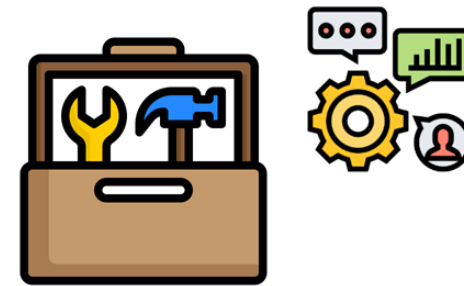
INTERESSES



EFFECTIEVE LEESSTRATEGIE-INSTRUCTIE

Wat we weten op basis van leesstrategie-onderzoek:

- In combinatie → transfereffect
- *“Instruction should not focus on one strategy at a time but, instead, should focus on a more **general notion of being strategic.**” (Duffy & Israel, 2009).*



Strategierepertoire

(Alexander & Fox, 2011; Weinstein et al., 2011)

EFFECTIEVE LEESSTRATEGIE-INSTRUCTIE

Wat we weten op basis van leesstrategie-onderzoek:

- Niet “mechanisch”!

*“Given that research substantiates the effectiveness of explicit teaching and careful scaffolding, **the temptation** is to package those research findings into **highly prescriptive instructional programs** and require teachers to follow them. [...]*

*There are **too many variations** in texts, situations, and students to script instruction. Instead, what is required is **a teacher who makes the differential and responsive judgements.**” (Duffy & Israel, 2009).*

EFFECTIEVE LEESSTRATEGIE-INSTRUCTIE

Wat we weten op basis van leesstrategie-onderzoek:

- Systematisch en op lange termijn!
- “*Scaffolding becomes a technique that stretches over time*” (Duffy & Istraël, 2009).

“True self-regulation is the product of years of literacy experiences.”
(Brown et al., 1996)

Een sterk leesbeleid op elke school

Van le(r/v)ensbelang!

Zowel in de voorstellen van de Taalraad Begrijpend Lezen (zie kader) als in het onlangs verschenen advies *Lees! Een oproep tot een leesoffensief* wordt de oproep gedaan om ervoor te zorgen dat elke

KLASSE

SCHOOL KLAS THUIS UIT

🕒 3 september 2018

📖 Leesplezier Specialist

Een goed leesbeleid: hoe doe je dat?

“Bringing school-wide coherence to comprehension instruction” (Raphael et al., 2009)

Belang van het schoolniveau!
Schoolbeleid en -visie!

UNIVERSITEIT
GENT



NAAR EEN SCHOOLBREED LEESBELEID

- Gezamenlijke beginsituatieanalyse: *Waar staan we?*
- Gezamenlijk doelen bepalen: *Waar willen we naartoe?*
- Gezamenlijk een visie ontwerpen: *Hoe gaan we daar geraken?*
- Gezamenlijk acties plannen en uitvoeren: *DOEN!*
- Gezamenlijk effecten evalueren: *Wat levert het op?*



LEERGEBIEDEN

LEERJAREN

LEESBELEID

BREDE SOCIO-CULTURELE CONTEXT

TRANSFER

“Bringing school-wide coherence to comprehension instruction” (Raphael et al., 2009)

**SLEUTELS
VOOR EEN
EFFECTIEVE
BEGRIJPEND-
LEESDIDACTIEK**

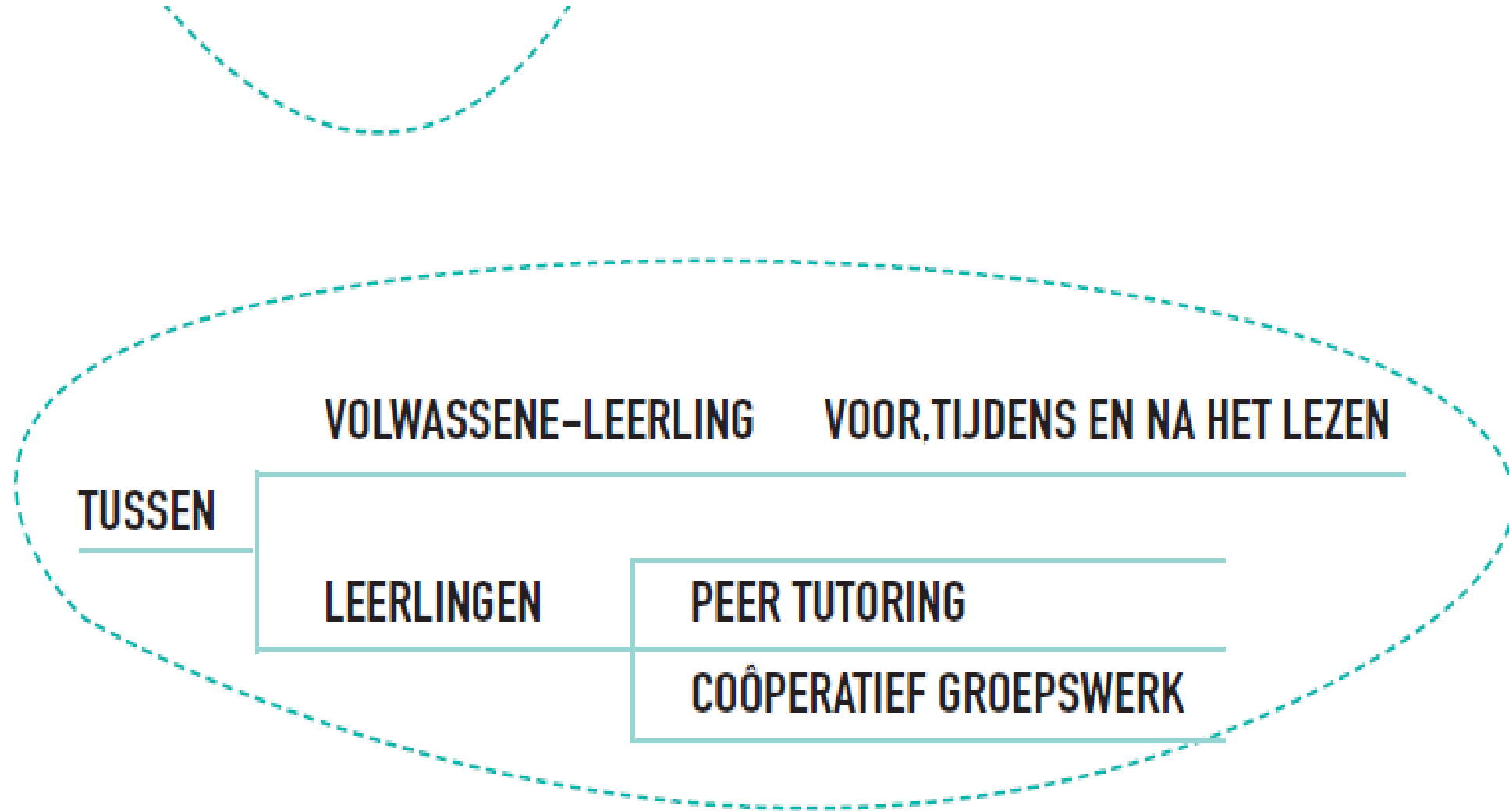
TRANSFER

Ook buitenschools!

- Samenwerking met openbare bibliotheek
- Samenwerking met kinderopvang, crèches, speelpleinen...
- Voorlezen thuis stimuleren
- Iedereen Leest!
- Maak gebruik van moderne media (bv. Boekenzoeker)
- ...



INTERACTIE



INTERACTIE VOLWASSENE - LEERLINGEN

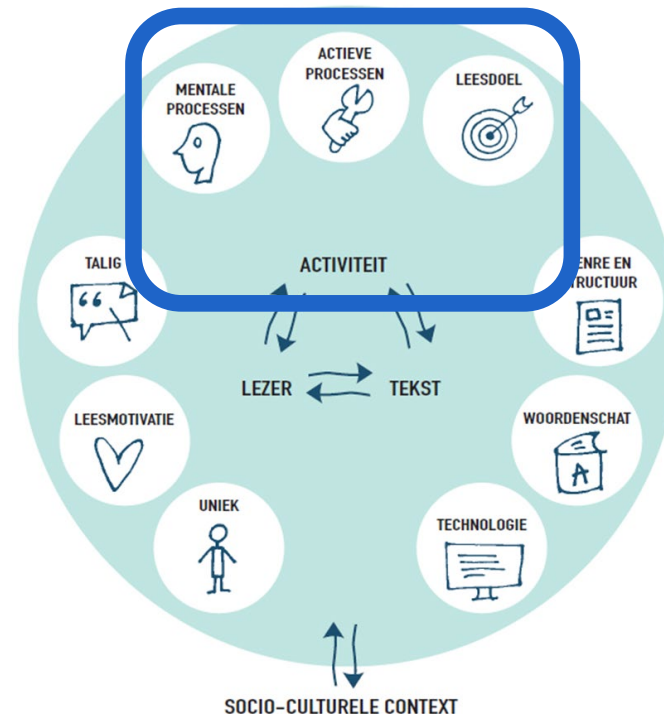
- Voorkennis van de leerlingen mobiliseren (+ relevante woordenschat)
- Interessante vragen en leesdoel identificeren
- Leerlingen motiveren om de tekst te willen begrijpen
- Actieve, mentale processen modelleren, scaffolden, aanzwengelen
- Nabespreking leesbegrip en –proces
- Terugkoppelen aan de voorkennis, de vooropgestelde vragen en het leesdoel

INTERACTIE TUSSEN LEERLINGEN

Bevordert strategiegebruik én leesbegrip

Waarom?

Interactiepatroon “vraag leraar – antwoord leerling – evaluatie/beoordeling leraar” → passief vertrouwen op oordeel leerkracht $\leftrightarrow$ actieve rol nodig



SLEUTELS VOOR EEN EFFECTIEVE BEGRIJPEND- LEESDIDACTIEK



LEESMOTIVATIE

AUTONOMIE
VERBONDENHEID
COMPETENTIE

'ABC'

LEESMOTIVATIE

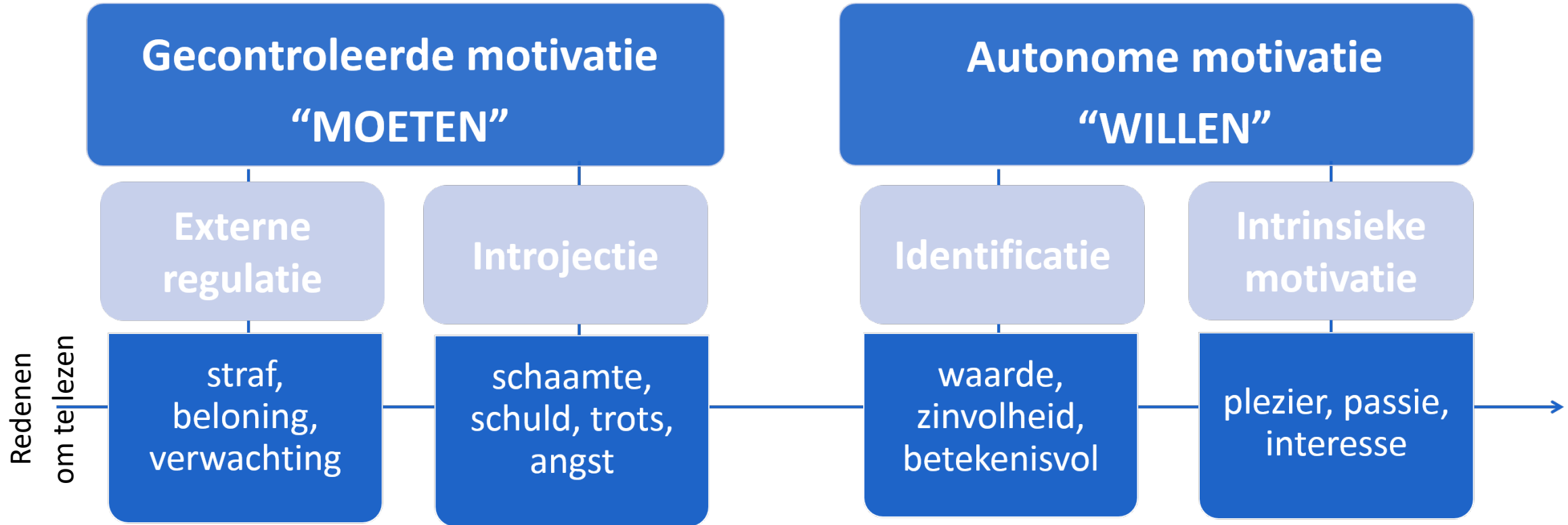
“De recente PIRLS-resultaten volgen de negatieve trend: terwijl in 2006 9% van de Vlaamse 10-jarigen nooit of bijna nooit lezen tijdens hun vrije tijd, steeg dat percentage in 2016 naar 17% (Tielemans e.a., 2017). In 2006 las nog 48 procent van de leerlingen dagelijks voor zijn plezier buiten de schooluren, in 2016 was dat gedaald naar 36 procent. Tielemans e.a. (2019) weerhouden dit als een van de weinige hypothesen (naast het dalend aantal uren dat aan begrijpend lezen op school wordt gespendeerd) die de daling van de PIRLS-resultaten kunnen verklaren.”

ZIE OOK PEILINGSRESULTATEN

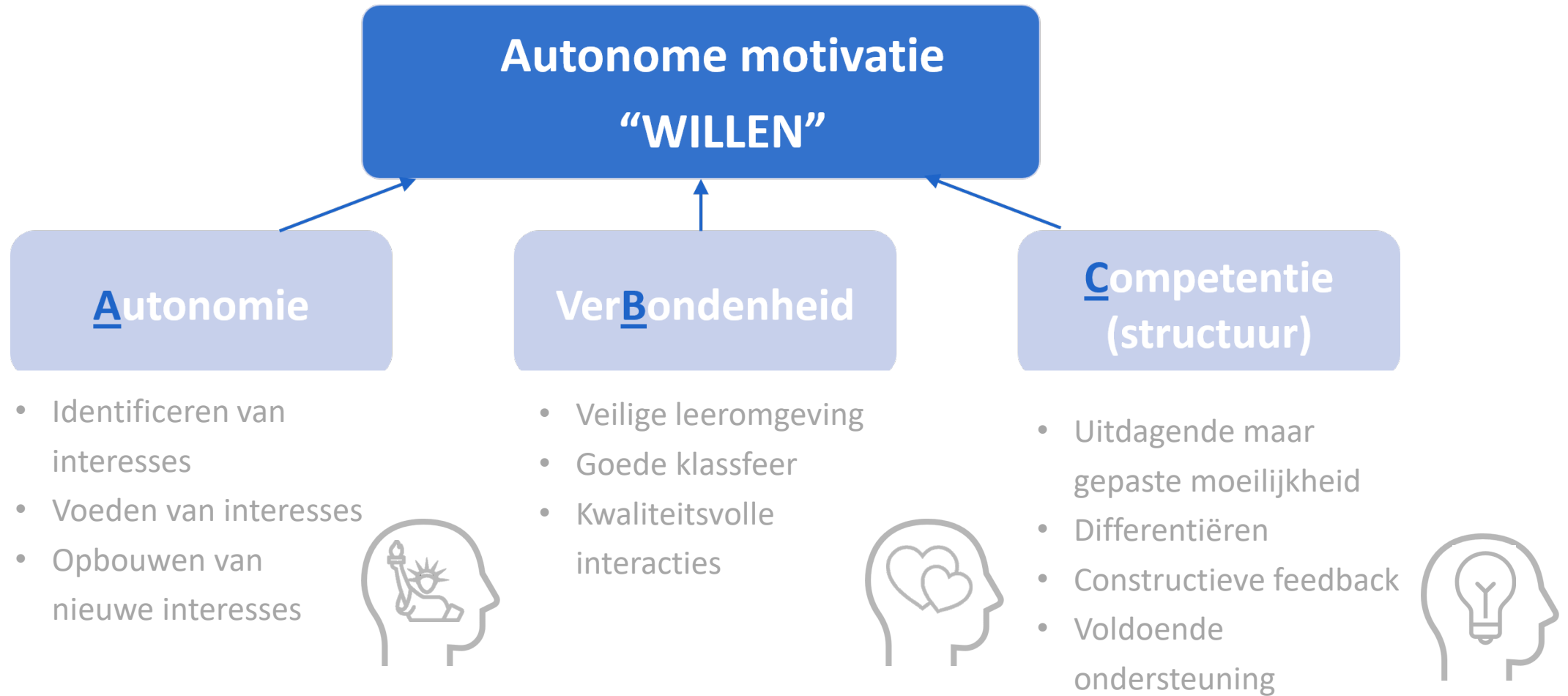
positief aelateerde kenmerken	
Leerling 	• Mate van autonome motivatie • Algemeen academisch zelfconcept • Academisch zelfconcept voor taal en lezen • Contact met Nederlands via media en verenigingen
Gezin 	• Cultureel kapitaal • Belang dat ouders hechten aan taalvaardigheden
Klas 	• Onderwijservaring van de leraar • Sommige handboeken

negatief gerelateerde kenmerken	
Leerling 	• Schoolse achterstand • Mate van gecontroleerde motivatie
Klas 	• Benadrukken van leesvaardigheden van lagere orde zoals onderlijnen • Sommige handboeken
School 	• Concentratiegraad van de school

MOTIVATIETYPES



HOE AUTONOME (LEES)MOTIVATIE BEVORDEREN?



BELANG VAN LEERKRACHTGEDRAG

*“Reading motivation research indicates that **teachers can play a critical role** in persistently stimulating their students’ intrinsic reading motivation (e.g., Gambrell, 1996; Guthrie, 2008; Guthrie, McRae, & Klauda, 2007; Santa et al., 2000)”*

MAAR?? Zijn al onze leraren:

- vaardige, bevlogen lezers?
- vaardig in het aanbieden van effectief interactief en strategisch leesonderwijs?
- ambassadeurs van leesplezier?

De leraar Nederlands leest niet graag

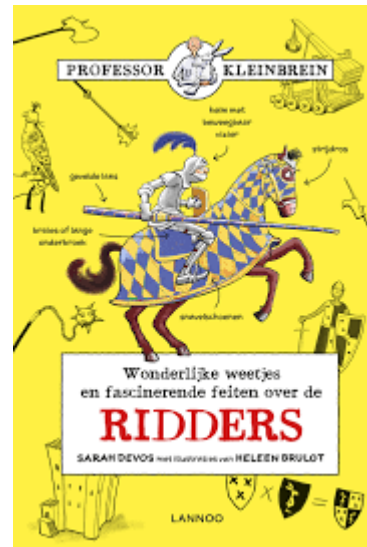
22/03/2019 om 10:20 door Klaas Maenhout



Foto: Patrick Post / hh

VERTALING NAAR DE PRAKTIJK: DENK!

- Leerlingen lezen uitdagende fictie- en non-fictieteksten rond een bepaald (W.O-) thema
- Ze bouwen geïntegreerd aan kennis, vaardigheden en attitudes rond thema én begrijpend lezen
- Ondersteuning (ook op vlak van technisch lezen) voor leerlingen die het nodig hebben



CENTRALE ONDERZOEKSVRAGEN

1. Welke inzichten biedt onderzoek in de manier waarop kinderen leren begrijpend lezen? Met welke specifieke elementen moet rekening gehouden worden bij het begrijpend-leesproces?
2. Wat zijn de kenmerken van effectieve didactische aanpakken op klas- en schoolniveau, in het licht van de bovenstaande onderzoeksresultaten en in het licht van recente maatschappelijke ontwikkelingen (bv. digitalisering)? Hoe ziet een krachtige leesdidactiek voor de 21ste eeuw er uit?
3. In welke mate geeft het onderzoek aan dat er verschillende profielen van leerlingen op het vlak van (leren) begrijpend lezen onderscheiden moeten worden? In welke mate moet een vernieuwende of meer gedifferentieerde didactiek voor die verschillende leerlingen ontwikkeld en geïmplementeerd worden?

LEZERSPROFIELEN

Leesvaardigheid

1. Gemiddelde lezers
2. Leesmoeilijkheden of zwak-presterende lezers
3. Lezers met gediagnosticeerde lees- of leerproblemen

Achtergrondkenmerken

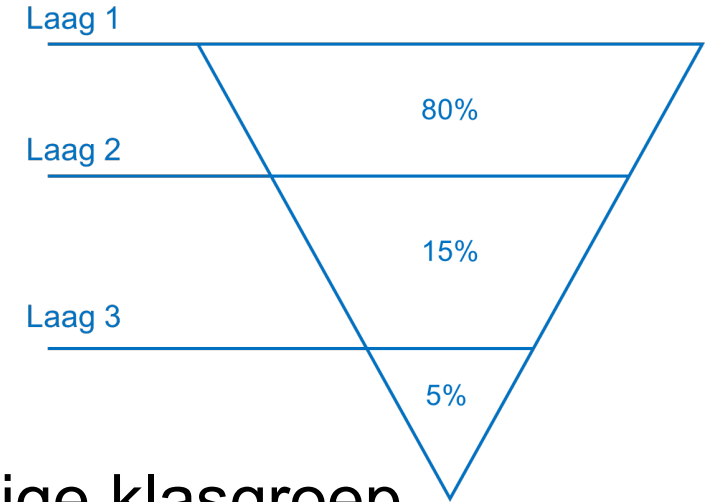
4. Lezers met een andere thuistaal dan de instructietaal
5. Lezers met een lage socio-economische status (SES)

Leeftijd

6. Beginnende versus gevorderde lezers

LEZERSPROFIELEN

- Belang sleutels
- Cf. response-to-intervention (RTI)-model
 - Laag 1: kwalitatief hoogstaande instructie volledige klasgroep
 - Laag 2: Intensievere instructie (tijd/dosering/groepsgrootte)
 - Laag 3: 1 op 1 coaching
- Specifieke accenten per sleutel
 - Bv. woordenschatinstructie voor meertalige leerlingen



WAT MET DIFFERENTIATIE?

- Verschillende lezersprofielen
- Toch: geen andere didactische aanpak noodzakelijk
- Geïntegreerd en simultaan inzetten op de 5 sleutels: van belang voor alle lezersprofielen, en zeker voor de zwakkere profielen
- Wel: eventueel aanpassing aan instructie wat betreft tijd, dosering en groepsgrootte en inschakelen van hulpmiddelen (bv. voorleessoftware bij technisch zwakkere lezers)

